RETTENS DOM (Tredje Udvidede Afdeling)

14. maj 1998 *

I sag T-309/94,

NV Koninklijke KNP BT, Amsterdam, ved advokaterne Tom R. Ottervanger og Francis Herbert, Bruxelles, og med valgt adresse i Luxembourg hos Carlos Zeyen, 56-58, rue Charles Martel,

sagsøger,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Richard Lyal og Wouter Wils, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg hos Carlos Gómez de la Cruz, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Wagnercentret, Kirchberg,

sagsøgt,

* Processprog: nederlandsk.

angående en påstand om annullation af Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton, EFT L 243, s. 1),

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Tredje Udvidede Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, B. Vesterdorf, og dommerne C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki og J. D. Cooke,

justitssekretær: fuldmægtig J. Palacio González,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter mundtlig forhandling, der fandt sted fra den 25. juni 1997 til den 8. juli 1997,

afsagt følgende

Dom

Sagens faktiske omstændigheder

1 Den foreliggende sag vedrører Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton, EFT L 243, s. 1), som berigtiget inden offentliggørelsen ved Kommissionens

beslutning af 26. juli 1994 (K(94) 2135 endelig udg.) (herefter »beslutningen«). Ved beslutningen blev 19 producenter, der leverer karton inden for Fællesskabet, pålagt bøder for overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1.

2 Ved skrivelse af 22. november 1990 indgav British Printing Industries Federation, der er brancheorganisation for de fleste kartonemballagetrykkerier i Det Forenede Kongerige (herefter »BPIF«), en uformel klage til Kommissionen. BPIF hævdede, at de kartonproducenter, der leverede til Det Forenede Kongerige, havde foretaget en række samtidige og ensartede prisforhøjelser, og anmodede Kommissionen om at undersøge, hvorvidt der forelå en overtrædelse af EF's konkurrenceregler. BPIF udsendte en pressemeddelelse for at sikre, at dens initiativ blev omtalt i pressen. Pressemeddelelsen blev omtalt af fagpressen i december 1990.

3 Den 12. december 1990 indgav Fédération française du cartonnage ligeledes en uformel klage til Kommissionen, hvori den fremsatte påstande vedrørende det franske kartonmarked svarende til dem, der var indeholdt i BPIF's klage.

4 Den 23. og 24. april 1991 foretog Kommissionens repræsentanter i henhold til artikel 14, stk. 3, i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikel 85 og 86 (EFT 1959-1962, s. 81), samtidige, uanmeldte kontrolundersøgelser hos et antal virksomheder og brancheorganisationer inden for kartonsektoren.

5 Efter disse undersøgelser fremsatte Kommissionen i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17 begæring til alle de virksomheder, denne beslutning er rettet til, om oplysninger og skriftligt materiale.

6 På grundlag af de ved kontrolundersøgelserne og begæringerne om oplysninger og skriftligt materiale fremkomne oplysninger konkluderede Kommissionen, at de berørte virksomheder fra midten af 1986 og mindst til april 1991 (i de fleste tilfælde) havde deltaget i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

7 Den besluttede som følge heraf at indlede en procedure i henhold til denne bestemmelse. Ved skrivelse af 21. december 1992 fremsendte Kommissionen en meddelelse af klagepunkter til hver enkelt virksomhed. Samtlige virksomheder svarede skriftligt. Ni virksomheder begærede mundtlig høring. Høringen fandt sted fra den 7. til den 9. juni 1993.

8 Som afslutning på proceduren vedtog Kommissionen en beslutning, der bl.a. indeholder følger bestemmelser:

»*Artikel 1*

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co. KG, Kartonfabriek 'De Eendracht' NV (der handler under navnet BPB de Eendracht), NV Koninklijke KNP BT NV (tidligere Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co. KG, Mo och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (tidligere Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española (tidligere Tampella Española SA) og Moritz J. Weig GmbH & Co. KG har overtrådt artikel 85, stk. 1, i EF-traktaten ved deltagelse

— i Buchmann's og Rena's tilfælde fra omkring marts 1988 og i hvert fald til slutningen af 1990

— hvad angår Enso Española i hvert fald fra marts 1988 til i hvert fald udgangen af april 1991

— i Gruber & Weber's tilfælde i hvert fald fra 1988 og indtil slutningen af 1990

— i de andre tilfælde fra midten af 1986 og i hvert fald til april 1991

i en aftale og samordnet praksis, der startede medio 1986, og som indebar, at leverandører af karton i EF

— samledes regelmæssigt ved en række hemmelige og institutionaliserede møder for at diskutere og nå til enighed om en fælles brancheplan med henblik på at begrænse konkurrencen

— nåede til enighed om regelmæssige prisstigninger for hver produktkvalitet i den enkelte nationale valuta

— planlagde og iværksatte samtidige og ensartede prisstigninger i hele EF

— nåede til forståelse om at fastholde markedsandelene for de store producenter på konstante niveauer, dog med mulighed for ændring fra tid til anden

— i stigende grad siden begyndelsen af 1990 traf samordnede foranstaltninger til styring af leverancer af produktet i EF for derved at sikre gennemførelsen af de nævnte samordnede prisstigninger

— udvekslede forretningsmæssige oplysninger om leverancer, priser, midlertidige produktionsstandsninger, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader osv. til støtte for nævnte forholdsregler.

...

Artikel 3

Følgende bøder pålægges nedennævnte virksomheder for den overtrædelse, der er omhandlet i artikel 1:

...

ix) NV Koninklijke KNP BT NV, en bøde på 3 000 000 ECU

...«

9 Det fremgår af beslutningen, at overtrædelsen fandt sted gennem organet »Product Group Paperboard« (herefter »PG Paperboard«), der omfattede en række grupper eller udvalg.

10 Under dette organ oprettedes i midten af 1986 et udvalg, »Presidents Working Group« (herefter »PWG«), der bestod af repræsentanter for den øverste ledelse for de største kartonproducenter i Fællesskabet (ca. otte).

11 PWG's formål var navnlig drøftelse og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser og kapacitet. Gruppen traf navnlig generelle beslutninger om tidspunkterne for og størrelsen af de prisforhøjelser, som producenterne skulle gennemføre.

12 PWG refererede til »Direktørkonferencen« (herefter »Direktørkonferencen« eller »PC«), i hvis møder næsten samtlige administrerende direktører for virksomhederne deltog (mere eller mindre regelmæssigt). I den relevante periode holdt Direktørkonferencen møde to gange om året.

13 I slutningen af 1987 oprettedes »Joint Marketing Committee« (herefter »JMC«). Dette udvalgs hovedopgave var at bestemme, hvorvidt og i bekræftende fald hvorledes der kunne gennemføres prisforhøjelser, samt at fastlægge enkelthederne i forbindelse med de prisinitiativer, der besluttedes af PWG, for hvert af de berørte lande og for de store kunder med henblik på at gennemføre et ensartet prissystem i Europa.

14 Det Økonomiske Udvalg (herefter »DØU«) drøftede bl.a. prisbevægelser på de nationale markeder og ordrebeholdninger og meddelte resultaterne af sine undersøgelser til JMC, eller indtil udgangen af 1987 til dens forgænger, Marketing Committee. DØU, der bestod af flertallet af de berørte virksomheders marketingdirektører, holdt møder flere gange om året.

15 Det fremgår endvidere af beslutningen, at Kommissionen antog, at PG Paperboard's aktiviteter befordredes ved hjælp af udveksling af oplysninger gennem Fides, der er et forvaltningsinstitut med hjemsted i Zürich (Schweiz). Det fremgår af beslutningen, at de fleste af PG Paperboard's medlemmer sendte regelmæssige rapporter om ordrer, produktion, omsætning og kapacitetsudnyttelse til Fides. Rapporterne blev behandlet i Fides-systemet, og de samlede data blev udsendt til medlemmerne.

16 Sagsøgeren, NV Koninklijke KNP BT (herefter »KNP«), kontrollerede KNP Vouwkarton BV Eerbeek (herefter »KNP Vouwkarton«) 100% indtil den 1. januar 1990, hvor dette selskab blev overdraget til Mayr-Melnhof. Ifølge beslutningen deltog KNP Vouwkarton, som udgjorde en af divisionerne i KNP's emballagekoncern, i møderne i PWG (indtil midten af 1988), JMC, PC og DØU. I den periode, hvor selskabet deltog i møderne i PWG, ledede KNP Vouwkarton's repræsentant, som var formand for sagsøgerens emballagekoncern og medlem af sagsøgerens direktion, møderne i PWG og møderne i PC. Sagsøgeren blev gjort ansvarlig for KNP Vouwkarton's retsstridige adfærd i perioden fra midten af 1986 til den 1. januar 1990.

17 KNP købte også med virkning fra den 31. december 1986 den tyske emballageproducent Herzberger Papierfabrik Ludwig Osthushenrich GmbH & Co. KG, hvis filial Badische Kartonfabrik (herefter »Badische«) deltog i møderne i PC, JMC og DØU. Badische deltog for sidste gang i JMC i maj 1989, og virksomheden trak sig officielt ud af PG Paperboard ved udgangen af samme år. Da Badische imidlertid foretog prisforhøjelser efter at have forladt PG Paperboard, fandt Kommissionen, at virksomheden fortsat havde deltaget marginalt i kartellet indtil april 1991. Sagsøgeren blev gjort ansvarlig for Badische's deltagelse i kartellet.

Retsforhandlinger

18 Sagsøgeren anlagde nærværende sag ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 7. oktober 1994.

19 16 af de øvrige 18 selskaber, der blev anset for ansvarlige for overtrædelsen, har ligeledes anlagt sag til prøvelse af beslutningen (sag T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 og T-354/94).

20 Ved skrivelse indleveret til Rettens Justitskontor den 10. juni 1996 hævede sagsøgeren i sag T-301/94, Laakmann Karton GmbH, sagen, der blev slettet af Rettens register ved kendelse af 18. juli 1996 (sag T-301/94, Laakmann Karton mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser).

21 Fire finske virksomheder, der er medlemmer af sammenslutningen Finnboard, og som i denne egenskab er anset for solidarisk ansvarlige for den bøde, der er pålagt Finnboard, har ligeledes anlagt sag til prøvelse af beslutningen (forenede sager T-339/94, T-340/94, T-341/94 og T-342/94).

22 Endelig er der anlagt sag af sammenslutningen CEPI-Cartonboard, som ikke er adressat for beslutningen. CEPI har imidlertid ved skrivelse indleveret til Rettens Justitskontor den 8. januar 1997 hævet sagen, der blev slettet af Rettens register ved kendelse af 6. marts 1997 (sag T-312/94, CEPI-Cartonboard mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser).

23 Ved skrivelse af 5. februar 1997 indkaldte Retten parterne til et uformelt møde, bl.a. for at høre deres bemærkninger til en eventuel forening af sagerne T-295/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 og T-354/94 med henblik på den mundtlige forhandling. Under mødet, der fandt sted den 29. april 1997, tiltrådte parterne, at sagerne forenedes.

24 Ved kendelse af 4. juni 1997 har formanden for Rettens Tredje Udvidede Afdeling besluttet at forene sagerne med henblik på den mundtlige forhandling, idet de har forbindelse med hinanden, jf. procesreglementets artikel 50, og at tage en begæring om fortrolighed, som sagsøgeren i sag T-334/94 har fremsat, til følge.

25 Ved kendelse af 20. juni 1997 har afdelingsformanden taget en begæring om fortrolighed fra sagsøgeren i sag T-337/94 til følge for så vidt angår et dokument, der er blevet fremlagt som svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten.

26 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Tredje Udvidede Afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling og truffet foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse, idet parterne er blevet opfordret til at besvare en række skriftlige spørgsmål samt til at fremlægge visse dokumenter. Parterne har efterkommet opfordringerne.

27 Parterne i de i præmis 23 anførte sager afgav mundtlige indlæg og besvarede spørgsmål fra Retten i retsmøder, der blev afholdt i tidsrummet fra den 25. juni til den 8. juli 1997.

Parternes påstande

28 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:

— Beslutningen annulleres helt eller delvis.

— Bøden annulleres eller nedsættes.

— Der træffes de foranstaltninger, som Retten finder nødvendige.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

29 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Påstanden om annullation af beslutningen

Anbringenderne om en fejlvurdering, for så vidt som sagsøgeren blev gjort ansvarlig for KNP Vouwkarton's og Badische's adfærd, og om en tilsidesættelse af traktatens artikel 190 i denne forbindelse

Parternes argumenter

30 Sagsøgeren har gjort gældende, at beslutningen ikke opfylder begrundelsespligten i henhold til traktatens artikel 190, for så vidt som sagsøgeren gøres ansvarlig for KNP Vouwkarton's og Badische's deltagelse i kartellet.

31 Sagsøgeren har henvist til, at det i beslutningens betragtning 143 anføres, at koncernen, repræsenteret ved moderselskabet, blev gjort ansvarlig for handlinger foretaget af et datterselskab, såfremt mere end et selskab i en koncern havde deltaget i overtrædelsen, eller såfremt der forelå udtrykkelige beviser for, at koncernens moderselskab havde været involveret i datterselskabets deltagelse i kartellet. Det fremgår imidlertid ikke klart af beslutningen, ud fra hvilket kriterium Kommissionen gjorde sagsøgeren ansvarlig for KNP Vouwkarton's og Badische's handlinger.

32 I det omfang Kommissionen anvendte det andet af de nævnte kriterier, nemlig at der forelå udtrykkelige beviser for, at sagsøgeren havde været involveret i deltagelsen i kartellet, burde de forhold, der beviste, at sagsøgeren var aktivt og direkte impliceret i datterselskabernes deltagelse i kartellet, have været nævnt i beslutningen. I mangel af sådanne beviser kan sagsøgeren ikke anses for at have deltaget bevidst i kartellet.

33 Sagsøgeren finder i øvrigt, at Kommissionen har foretaget en fejlvurdering ved at gøre selskabet ansvarligt for KNP Vouwkarton's og Badische's handlinger.

34 For så vidt angår KNP Vouwkarton's deltagelse i kartellet har sagsøgeren anført, at det medlem af sagsøgerens direktion, som (indirekte) var meddirektør for KNP Vouwkarton og i denne egenskab deltog i møderne i PWG og PC, ikke deltog i nogen møder i PG Paperboard's organer efter november 1988 (maj 1988 for så vidt angår PWG). Fra og med dette tidspunkt var enhver »personlig forbindelse« mellem sagsøgeren og kartellet således afbrudt.

35 Under alle omstændigheder blev enhver aktiv og direkte deltagelse fra sagsøgerens side i kartellet bragt til afslutning med salget af KNP Vouwkarton til Mayr-Melnhof-koncernen med virkning fra den 1. januar 1990.

36 Hvad angår Badische har sagsøgeren anført, at selskabet ikke var aktivt og direkte impliceret i Badische's deltagelse i kartellet. Der er navnlig intet grundlag for at antage, at sagsøgerens direktionsmedlems deltagelse i møderne i PWG og PC også vedrørte Badische.

37 Badische handlede nemlig uafhængigt på markedet og deltog aldrig i kartellet på grundlag af instrukser fra sagsøgeren. Det er derfor ikke berettiget at gøre sagsøgeren ansvarlig for Badische's deltagelse (jf. Domstolens dom af 14.7.1972, sag 48/69, ICI mod Kommissionen, Sml. s. 151, org. ref.: Rec. s. 619, af 12.7.1979, forenede sager 32/78 og 36/78-82/78, BMW Belgium m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 2435, præmis 24, og af 6.4.1995, sag C-310/93 P, BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen, Sml. I, s. 865).

38 Over for anbringendet om en tilsidesættelse af traktatens artikel 190 har Kommissionen gjort gældende, at beslutningens betragtning 149 giver en udtrykkelig begrundelse for, at sagsøgeren gøres ansvarlig for KNP Vouwkarton's og Badische's adfærd. Det forhold, at direktøren for sagsøgerens emballagekoncern deltog i møderne i PWG og PC, udgør et klart bevis for, at der var en personlig forbindelse mellem sagsøgeren og kartellet.

39 For så vidt angår anbringendet om en fejlvurdering finder Kommissionen i relation til KNP Vouwkarton, at sagsøgerens direktionsmedlems deltagelse i møderne i PWG og PC viser, at sagsøgeren var underrettet om kartellet, at der var en meget direkte forbindelse mellem sagsøgeren og selskabets datterselskaber, og at sagsøgeren bidrog aktivt til datterselskabernes deltagelse i kartellet. Under disse omstændigheder ændrer den blotte omstændighed, at sagsøgerens direktionsmedlem efter 1988 ikke længere ledede møderne i PWG og PC, intet ved, at der var en personlig forbindelse mellem sagsøgeren og kartellet.

40 Kommissionen har desuden anført, at sagsøgerens direktionsmedlems deltagelse i møderne i PWG og PC også udgør en direkte forbindelse mellem selskabet og Badische's deltagelse i kartellet.

Rettens bemærkninger

41 Det fremgår af beslutningens betragtning 149, første afsnit, at KNP Vouwkarton var repræsenteret i PC og PWG af et medlem af sagsøgerens direktion, der tillige

var formand for sagsøgerens emballagekoncern. Det præciseres i samme betragtning, at »i betragtning af den påviste forbindelse mellem kartellet og selve KNP bør denne beslutning rettes til hele KNP-koncernen hvad angår tidsrummet før [Mayr-Melnhof's] erhvervelse af KNP Vouwkarton pr. 1. januar 1990. (Med hensyn til tidsrummet efter erhvervelsen er [Mayr-Melnhof] ansvarlig for KNP Vouwkarton's fortsatte deltagelse)«.

42 Ifølge betragtning 149, andet afsnit, var sagsøgeren »endvidere på samtlige væsentlige tidspunkter ejer (95%) af den tyske kartonproducent Herzbergerpapierfabrik, der omfattede Badische Kartonfabrik«. Kommissionen konkluderer på den baggrund: »Med hensyn til Badische's deltagelse i kartellet vil denne beslutning derfor blive rettet til KNP.«

43 Det fremgår således tilstrækkelig klart af beslutningen, at denne blev rettet til sagsøgeren i medfør af det kriterium, hvorefter beslutningen blev rettet til koncernen, repræsenteret ved moderselskabet, såfremt der forelå udtrykkelige beviser for, at koncernens moderselskab havde været involveret i datterselskabets deltagelse i kartellet [betragtning 143, nr. 2)]. Det bemærkes herved, at beslutningen med henvisningen til det forhold, at et medlem af sagsøgerens direktion, som også var formand for sagsøgerens emballagekoncern, deltog i møderne i PWG og PC som repræsentant for KNP Vouwkarton, indeholder en tilstrækkelig angivelse af de forhold, der gav Kommissionen grundlag for at konkludere, at sagsøgeren havde været involveret i deltagelsen i kartellet.

44 Anbringendet om en utilstrækkelig begrundelse for beslutningen kan derfor ikke tiltrædes.

45 Hvad angår det andet anbringende bemærkes, at Kommissionen med rette gjorde sagsøgeren ansvarlig for KNP Vouwkarton's og Badische's konkurrencebegrænsende handlinger.

46 Det skal i denne forbindelse først bemærkes, at sagsøgeren ikke har gjort gældende, at selskabet ikke kunne øve afgørende indflydelse på KNP Vouwkarton's og Badische's handelspolitik.

47 Endvidere bemærkes, at det er ubestridt, at et medlem af sagsøgerens direktion deltog i møderne i PWG, og endog ledede disse møder, indtil 1988. Ifølge beslutningen var PWG et af de organer, hvor de konkurrencebegrænsende drøftelser hovedsagelig fandt sted, hvilket sagsøgeren ikke har bestridt.

48 Under disse omstændigheder findes Kommissionen at have godtgjort, at sagsøgeren gennem sit direktionsmedlem var aktivt involveret i KNP Vouwkarton's konkurrencebegrænsende handlinger. I og med at sagsøgeren var involveret på en sådan måde i et af sine datterselskabers deltagelse i kartellet, må selskabet også nødvendigvis have været bekendt med og have godkendt Badische's deltagelse i den overtrædelse, som KNP Vouwkarton havde andel i.

49 Det ændrer ikke noget ved sagsøgerens ansvar, at direktionsmedlemmet ophørte med at deltage i møderne i PG Paperboard's organer i 1988. Sagsøgeren måtte nemlig som moderselskab i forhold til sine datterselskaber træffe alle nødvendige foranstaltninger med henblik på at forhindre en fortsættelse af en overtrædelse, som sagsøgeren ikke var uvidende om. Sagsøgeren har i øvrigt ikke bestridt, at selskabet end ikke forsøgte at forhindre, at overtrædelsen fortsatte.

50 Det følger ligeledes heraf, at overdragelsen af KNP Vouwkarton til Mayr-Melnhof med virkning fra den 1. januar 1990 ikke påvirkede sagsøgerens ansvar for, at Badische's konkurrencebegrænsende adfærd fortsatte.

51 Anbringendet om en fejlvurdering fra Kommissionens side kan derfor heller ikke tiltrædes.

Anbringendet om en fejlvurdering af varigheden af Badische's deltagelse i kartellet

Parternes argumenter

52 Sagsøgeren har gjort gældende, at Badische holdt op med at deltage i kartellet ved udgangen af 1989. Selv om Kommissionen anerkendte, at Badische på dette tidspunkt forlod møderne i PG Paperboard's organer, anså den alligevel sagsøgeren for at være ansvarlig for Badische's deltagelse i kartellet indtil april 1991.

53 Den blotte omstændighed, at Badische, uden at have anmodet herom, fra en selvstændig salgsagent modtog sporadiske oplysninger om prisinitiativerne på markedet i Det Forenede Kongerige, giver ifølge sagsøgeren ikke tilstrækkeligt grundlag for at anse selskabet for at have deltaget aktivt i kartellet. I øvrigt fremgår det af beslutningens artikel 1, niende led, at kartonproducenterne først fra begyndelsen af 1990 i stigende grad samordnede foranstaltninger til styring af leverancer af produktet på markedet.

54 Kommissionen har henvist til beslutningens betragtning 162, hvorefter Badische stadig fulgte prisinitiativerne på det tidspunkt, hvor Kommissionen foretog sine kontrolundersøgelser. Badische måtte derfor anses for at have deltaget i kartellet, selv efter at selskabet havde forladt PG Paperboard's organer. Den i samme betragtning indeholdte henvisning til, at selskabet formentlig havde modtaget oplysninger om de planlagte initiativer i Det Forenede Kongerige gennem sin engelske agent, var således af underordnet betydning.

Rettens bemærkninger

55 Retten har allerede fastslået, at Kommissionen med rette gjorde sagsøgeren ansvarlig for Badische's retsstridige adfærd (jf. ovenfor, præmis 45-50).

56 Sagsøgeren har anerkendt, at selskabet efter at have forladt PG Paperboard's organer ved udgangen af 1989 fortsat modtog oplysninger om prisinitiativerne.

57 Sagsøgeren har endvidere ikke bestridt, at det fremgår af tabel F og G i bilagene til beslutningen, at selskabet i april 1990 og januar 1991 satte priserne på sine GD-kvaliteter i Tyskland og i Det Forenede Kongerige op til samme niveau som dem, der blev anvendt af de virksomheder, der deltog i PG Paperboard's organer indtil april 1991.

58 Selskabet synes således bevidst at have fortsat med at drage fordel af de aktiviteter, der fandt sted i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, da selskabet ikke kunne være uvidende om, at de oplysninger, det anvendte, hidrørte fra et ulovligt samarbejde.

59 Kommissionen antog derfor med rette i beslutningens betragtning 162, sjette afsnit, at sagsøgeren måtte »anses for at have deltaget i overtrædelsen indtil tidspunktet for kontrolundersøgelserne«, dvs. indtil den 23. og 24. april 1991.

60 Anbringendet kan herefter ikke tiltrædes.

Påstanden om, at bøden annulleres eller nedsættes

Anbringendet om, at beslutningen er utilstrækkeligt begrundet med hensyn til bødeudmålingen

Parternes argumenter

61 Sagsøgeren har anført, at det på trods af det relativt høje generelle bødeniveau ikke kan udledes af beslutningen, hvorledes Kommissionen konkret fastsatte størrelsen af den bøde, der blev pålagt selskabet. Desuden vil det påvirke det grundlag, bøden blev beregnet på, såfremt Retten måtte nå frem til, at overtrædelsen ikke er godtgjort på et eller flere punkter.

62 Sagsøgeren har i replikken understreget, at selskabet som følge af den manglende præcise angivelse af de forhold, der blev taget hensyn til ved bødeudmålingen, ikke har kunnet fremføre nærmere argumenter til støtte for dette anbringende. Kommissionen kan derfor ikke påstå anbringendet afvist fra realitetsbehandling med den begrundelse, at det ikke blev uddybet tilstrækkeligt i stævningen. Så længe Kommissionen ikke var fremkommet med oplysninger om bl.a. den omsætning, der blev lagt til grund for bødeudmålingen, den periode, der blev lagt til grund i så henseende, og den betydning, der blev tillagt eventuelle formildende eller skærpende omstændigheder, var sagsøgeren ikke i stand til at fremføre mere detaljerede bemærkninger.

63 Kommissionen har gjort gældende, at anbringendet om en utilstrækkelig begrundelse for bøden bør afvises fra realitetsbehandling i medfør af procesreglementets artikel 44, stk. 1, litra c), idet stævningen ikke indeholder nogen fremstilling af dette anbringende.

64 Den har subsidiært henvist til, at beslutningens betragtning 167-172 indeholder en detaljeret fremstilling af de forhold, der blev taget hensyn til ved beregningen af bøderne. Den finder under alle omstændigheder, at den ikke har pligt til at udarbejde en form for »katalog« over bøderne.

Rettens bemærkninger

65 Retten finder, at anbringendet bør antages til realitetsbehandling. Sagsøgeren har i stævningen udtrykkeligt, om end meget kortfattet, anført, at beslutningen er utilstrækkeligt begrundet med hensyn til spørgsmålet om, »hvorledes Kommissionen konkret fastsatte bøden«. Kommissionen har i øvrigt svaret herpå ved at henvise til beslutningens betragtning 167-172.

66 Retten skal derfor tage stilling til anbringendet.

67 Ifølge fast retspraksis har pligten til at begrunde en individuel beslutning til formål at gøre det muligt for Fællesskabets retsinstanser at efterprøve beslutningens lovlighed og at give den berørte de oplysninger, ved hjælp af hvilke det kan fastslås, om der er grundlag for beslutningen, eller om der foreligger en sådan fejl, at den kan anfægtes. Omfanget af begrundelsespligten afhænger af arten af den pågældende retsakt og den sammenhæng, hvori den er vedtaget (jf. f.eks. Rettens dom af 11.12.1996, sag T-49/95, Van Megen Sports mod Kommissionen, Sml. II, s. 1799, præmis 51).

68 Omfanget af begrundelsespligten skal, for så vidt angår en beslutning som den foreliggende, hvorved flere virksomheder pålægges bøder for en overtrædelse af de fællesskabsretlige konkurrenceregler, afgøres under hensyn til, at overtrædelsernes grovhed skal fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder bl.a. sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning,

uden at der er opstillet en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning (Domstolens kendelse af 25.3.1996, sag C-137/95 P, SPO m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 1611, præmis 54).

69 Ved udmålingen af de enkelte bøder har Kommissionen et vist skøn, og det kan derfor ikke antages, at den er forpligtet til at anvende en bestemt matematisk formel (jf. i samme retning Rettens dom af 6.4.1995, sag T-150/89, Martinelli mod Kommissionen, Sml. II, s. 1165, præmis 59).

70 De kriterier, der er lagt til grund ved fastsættelsen af det generelle og det individuelle bødeniveau, fremgår henholdsvis af beslutningens betragtning 168 og 169. I relation til de individuelle bøder har Kommissionen endvidere i beslutningens betragtning 170 anført, at de virksomheder, der havde deltaget i PWG's møder, som udgangspunkt er blevet anset for kartellets »hovedmænd«, mens de øvrige virksomheder er blevet anset for »almindelige medlemmer«. I beslutningens betragtning 171 og 172 hedder der endelig, at Rena og Stora bør pålægges betydeligt mindre bøder som følge af deres aktive samarbejde med Kommissionen, samt at otte andre virksomheder, herunder sagsøgeren, ligeledes er berettiget til en relativt mindre nedsættelse, fordi de i deres svar på meddelelsen af klagepunkter ikke bestred de væsentligste af de faktiske forhold, som Kommissionens klagepunkter støttedes på.

71 Det fremgår af Kommissionens skriftlige indlæg for Retten samt af dens svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten, at bøderne blev beregnet på grundlag af den enkelte virksomheds omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990. Der blev således pålagt bøder, der for »hovedmændene« i kartellet som udgangspunkt var på 9% af virksomhedens individuelle omsætning og på 7,5% for de øvrige virksomheders vedkommende. Kommissionen har endelig taget hensyn til den samarbejdsvilje, som bestemte virksomheder havde udvist under proceduren for Kommissionen. To virksomheder var af denne grund berettiget til en nedsættelse med to tredjedele af

bødernes pålydende, mens de øvrige virksomheder var berettigede til en nedsættelse med en tredjedel.

72 Det fremgår endvidere af en tabel, som Kommissionen har fremlagt, og som indeholder oplysninger vedrørende fastsættelsen af de enkelte bøder, at selv om bøderne ikke er blevet fastsat på grundlag af en strengt matematisk anvendelse af de ovenfor anførte kriterier, er der konsekvent taget hensyn hertil ved bødeberegningen.

73 Det fremgår imidlertid ikke af beslutningen, at bøderne er blevet beregnet på grundlag af de enkelte virksomheders omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990. De grundsatser på henholdsvis 9% for de virksomheder, der anses for kartellets »hovedmænd«, og 7,5% for »almindelige medlemmer«, fremgår heller ikke af beslutningen. Endvidere er de nedsættelser, som Rena og Stora blev indrømmet tillige med otte andre virksomheder, herunder sagsøgeren, heller ikke nævnt.

74 Det bemærkes herefter for det første, at beslutningens punkt 169-172 indeholder relevante og tilstrækkelige oplysninger om de hensyn, der er lagt til grund ved bedømmelsen af grovheden og varigheden af den overtrædelse, der er begået af den enkelte virksomhed, når henses til beslutningens detaljerede fremstilling af de faktiske omstændigheder, der gøres gældende mod hver enkelt af beslutningens adressater (jf. i samme retning Rettens dom af 24.10.1991, sag T-2/89, Petrofina mod Kommissionen, Sml. II, s. 1087, præmis 264).

75 Når bøderne som i den foreliggende sag udmåles under konsekvent hensyntagen til visse nærmere kriterier, ville en angivelse af de enkelte kriterier i beslutningen give virksomhederne bedre mulighed for at vurdere, dels om Kommissionen har begået fejl ved fastsættelsen af de individuelle bøder, dels om den individuelle bøde er begrundet ud fra de generelt anvendte kriterier. I den foreliggende sag ville den

omstændighed, at beslutningen havde indeholdt oplysninger om de relevante kriterier, dvs. den omsætning, der er lagt til grund, referenceåret, den anvendte grundsats og bødereduktionssatserne, ikke have medført en indirekte offentliggørelse af den nøjagtige omsætning i de virksomheder, som beslutningen var rettet til, hvorved traktatens artikel 214 kunne være overtrådt. Som Kommissionen selv har anført, er størrelsen af de endelige, individuelle bøder ikke fremkommet på grundlag af en strengt matematisk anvendelse af de anførte kriterier.

76 Kommissionen har i øvrigt under retsmødet vedgået, at der ikke var noget til hinder for, at den i beslutningen kunne have anført de kriterier, som den konsekvent havde lagt til grund, og som var blevet offentliggjort under en pressekonference, der fandt sted samme dag, som beslutningen blev vedtaget, af det medlem af Kommissionen, der er ansvarlig for konkurrencepolitikken. I denne forbindelse bemærkes, at det fremgår af fast retspraksis, at begrundelsen for en beslutning skal findes i selve beslutningens tekst, samt at efterfølgende forklaringer fra Kommissionen ikke kan tillægges betydning, medmindre der foreligger særlige omstændigheder (jf. Rettens dom af 2.7.1992, sag T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening mod Kommissionen, Sml. II, s. 1931, præmis 131, og i samme retning Rettens dom af 12.12.1991, sag T-30/89, Hilti mod Kommissionen, Sml. II, s. 1439, præmis 136).

77 Uanset disse konstateringer bemærkes, at begrundelsen for bødeudmålingen i beslutningens betragtning 169-172 er mindst lige så detaljeret som begrundelsen i tidligere kommissionsbeslutninger vedrørende lignende overtrædelser. Selv om anbringendet om manglende begrundelse vedrører en ufravigelig retsgrundsætning, havde Fællesskabets retsinstanser ikke, da beslutningen blev vedtaget, kritiseret Kommissionens begrundelsespraksis med hensyn til de bøder, der pålægges. Først ved dom af 6. april 1995 (sag T-148/89, Tréfilunion mod Kommissionen, Sml. II, s. 1063, præmis 142) samt i to andre domme af samme dato (sag T-147/89, Société metallurgique de Normandie mod Kommissionen, Sml. II, s. 1057 — offentliggjort i sammendrag — og sag T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés mod Kommissionen, Sml. II, s. 1191 — offentliggjort i sammendrag) understregede Retten for første gang, at det ville være ønskeligt, at virksomhederne kunne få et

detaljeret indblik i, hvorledes den bøde, der pålægges dem, er beregnet, således at de kan tage stilling med fuldt kendskab til sagen uden at være forpligtet til at anlægge sag ved Fællesskabets retsinstanser til prøvelse af Kommissionens beslutning.

78 Det følger heraf, at når Kommissionen i en beslutning konstaterer, at konkurrencereglerne er blevet overtrådt, og pålægger de virksomheder, der har medvirket, bøder, skal den, hvis den ved bødefastsættelsen konsekvent har taget hensyn til visse grundlæggende omstændigheder, anføre disse i selve beslutningens tekst, således at beslutningens adressater har mulighed for at efterprøve, om bødeniveauet er korrekt og vurdere, om der eventuelt skulle foreligge forskelsbehandling.

79 Under de særlige omstændigheder, der er nævnt i ovenfor i præmis 77, og i betragtning af, at Kommissionen under sagens behandling har vist vilje til at fremlægge alle relevante oplysninger vedrørende bødeberegningen, kan den omstændighed, at bødeberegningen ikke specielt er begrundet i beslutningen i nærværende tilfælde, ikke anses for en sådan tilsidesættelse af begrundelsespligten, at det kan begrunde, at de pålagte bøder annulleres helt eller delvist.

80 Anbringendet kan derfor ikke tiltrædes.

Anbringenderne om en fejlvurdering, for så vidt som sagsøgeren blev betegnet som »hovedmand« i kartellet, og om en tilsidesættelse af begrundelsespligten i denne forbindelse

Parternes argumenter

81 Sagsøgeren har anført, at selskabet med urette blev anset for »hovedmand« i kartellet (beslutningens betragtning 170).

82 Kommissionen lagde til grund, at PWG og PC havde godkendt sagsøgerens repræsentant som formand på baggrund af KNP-koncernens styrke. Sagsøgeren er imidlertid blot en lille kartonproducent, som »leverede« en formand til PWG på sine kollegers anmodning, for en begrænset periode på et år. Senere blev hvervet, på kollegernes anmodning, forlænget med et år. Desuden blev den pågældende, som også var meddirektør for KNP Vouwkarton, valgt til at udføre opgaven på grund af sin »neutralitet« og sine sprogkundskaber. Endvidere ledede han, med sikkerhed, kun fire af de otte møder i PWG under hans formandskab.

83 Den position, sagsøgerens direktionsmedlem indtog, beviser derfor ikke, at sagsøgeren var en drivende kraft i kartellet.

84 Endvidere er beslutningen efter sagsøgerens opfattelse utilstrækkeligt begrundet, idet den ikke lader det fremgå udtrykkeligt, om der blev taget hensyn til den korte varighed af formandskabet for PWG. Kommissionen anfører i svarskriftet, at den med henblik på bødeudmålingen lagde til grund, at sagsøgeren også måtte anses for at have været en af hovedmændene i perioden efter 1988. Denne konstatering er imidlertid forkert, idet det i beslutningen understreges, at sagsøgeren kun måtte betragtes som en hovedmand i kartellet »i det tidsrum, hvori det var medlem af PWG« (beslutningens betragtning 170).

85 Kommissionen har anført, at sagsøgeren blev betragtet som en af hovedmændene i kartellet, fordi selskabet deltog i PWG og endog var formand for dette organ.

86 Selskabets rolle som hovedmand bekræftes ifølge Kommissionen af nogle dokumenter (hovedsagelig nogle protokoller hidrørende fra PG Paperboard), som er fremlagt som bilag til duplikken, og hvori navnet på sagsøgerens direktionsmedlem figurerer.

87 Kommissionen har endelig anført, at den var sig bevidst, at sagsøgerens deltagelse i møderne i PWG var af begrænset varighed. Det ville imidlertid ikke have været rimeligt at tage hensyn hertil ved bødeudmålingen, eftersom sagsøgerens bøde kun var blevet forhøjet som følge af, at sagsøgeren var hovedmand, for så vidt angår KNP Vouwkarton's deltagelse.

Rettens bemærkninger

88 Det hedder i beslutningens betragtning 170, første afsnit: »'Hovedmændene', nemlig de store producenter af karton, der deltog i PWG (Cascades, Finnboard, [Mayr-Melnhof], MoDo, Sarrió og Stora), må bære et særligt ansvar. De var helt klart de væsentligste beslutningstagere og drivende kræfter bag kartellet.«

89 Ifølge betragtning 170, andet afsnit, må sagsøgeren »også ... anses for en hovedmand i kartellet i det tidsrum, hvori det var medlem af PWG«, dvs. indtil midten af 1988 (jf. betragtning 36, andet afsnit). Det understreges i beslutningen, at sagsøgerens repræsentant var formand for PC og PWG »på et kritisk tidspunkt«.

90 Endvidere beskriver beslutningen udførligt PWG's centrale rolle i kartellet (jf. f.eks. betragtning 36, 37, 38, 130, 131 og 132).

91 Beslutningen synes således at indeholde en tilstrækkelig angivelse af grundene til, at Kommissionen betragtede sagsøgeren som »hovedmand«.

92 Med hensyn til spørgsmålet, om denne begrundelse er berettiget, bemærkes, at sagsøgeren hverken har bestridt, at selskabet deltog i PWG's møder, eller at det endog ledede disse i de første to år, hvor kartellet eksisterede. Sagsøgeren har heller ikke bestridt, at hovedformålet med PWG i realiteten var at begrænse konkurrencen, eller at de af Kommissionen konstaterede former for konkurrencebegrænsende adfærd faktisk fandt sted.

93 Sagsøgeren blev derfor med rette betegnet som »hovedmand« med henblik på bødeudmålingen, idet selskabets faktiske adfærd inden for PWG og de påberåbte grunde til, at selskabet blev formand for organet, på ingen måde påvirker Kommissionens konstatering.

94 På baggrund af det ovenfor anførte kunne sagsøgeren imidlertid kun betragtes som »hovedmand« og dermed pålægges en bøde under hensyntagen hertil, for perioden fra midten af 1986 til midten af 1988. Retten vil tage stilling til betydningen af denne konstatering for bødespørgsmålet, hvor Retten har fuld prøvelsesret, i forbindelse med behandlingen af anbringendet om fejl ved beregningen af sagsøgerens bøde (jf. nedenfor, præmis 104 ff.).

95 Anbringendet kan herefter ikke tiltrædes.

Anbringendet om fejl ved beregningen af sagsøgerens bøde

Parternes argumenter

96 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen ved beregningen af bødens størrelse burde have taget hensyn til Badische's ubetydelige markedsandel og selskabets marginale deltagelse i overtrædelsen fra slutningen af 1989 (beslutningens betragtning 162), som var begrænset til Det Forenede Kongerige.

97 Desuden blev bøden fejlagtigt fastsat under hensyntagen til sagsøgerens to datterselskabers deltagelse i kartellet i hele den periode, hvor overtrædelsen fandt sted, dvs. fra midten af 1986 til april 1991. Sagsøgeren har i denne forbindelse understreget, at det i artikel 1 i den nederlandske udgave af beslutningen er anført, at selskabet deltog i en aftale og samordnet praksis, der startede medio 1988, og ikke medio 1986. Sagsøgeren har anmodet Retten om af egen drift at drage konsekvenserne af denne åbenbare fejl.

98 Sagsøgerens repræsentant har under retsmødet anført, at et af de tal, der blev lagt til grund for beregningen af bøden, ikke svarede til Badische's faktiske omsætning. Kommissionen tog således hensyn til Badische's omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1989, selv om den i medfør af de generelle kriterier for bødeudmålingen skulle have taget hensyn til omsætningen på samme marked i 1990. Desuden tog den med urette hensyn til det interne salg af karton inden for koncernen.

99 Kommissionen har anført, at den ved bødeudmålingen tog hensyn til Badische's beskedne markedsandel, idet bøderne blev beregnet på grundlag af de berørte virksomheders omsætning.

100 Den har understreget, at en opmærksom læser ikke kan undgå at opdage den fejl, der er indeholdt i den nederlandske udgave af beslutningen, for så vidt angår det tidspunkt, hvor kartellet startede, hvilket ifølge Kommissionen bekræftes af, at sagsøgeren først har nævnt fejlen i replikken.

101 Endelig har Kommissionen som svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten fremlagt en tabel, der detaljeret redegør for beregningen af de bøder, der blev pålagt de virksomheder, som beslutningen er rettet til. Det fremgår af dette dokument, at sagsøgerens bøde, inden nedsættelsen, svarede til summen af to tal, nemlig dels 9% af KNP Vouwkarton's omsætning ganget med 42/60 — svarende til varigheden af KNP Vouwkarton's deltagelse i overtrædelsen — dels 7,5% af Badische's omsætning ganget med 60/60 — svarende til varigheden af Badische's deltagelse i overtrædelsen. Det samlede beløb blev derefter nedsat med en tredjedel.

102 Kommissionen har under retsmødet erklæret, at den beregnede bøden på grundlag af to tal, nemlig henholdsvis KNP Vouwkarton's og Badische's omsætning i 1989 på Fællesskabets kartonmarked.

103 Den har forklaret, at den for så vidt angår KNP Vouwkarton havde fraveget referenceåret, som var 1990, for at tage hensyn til, at selskabet blev solgt til Mayr-Melnhof i løbet af dette år. Den har endvidere erklæret, at den med henblik på fastsættelsen af bødens størrelse lagde Badische's omsætning i 1989 til grund (19 mio. ECU) og ikke omsætningen i 1990 (15 mio. ECU), fordi et af selskabets anlæg var blevet lukket permanent i løbet af efteråret 1989.

Rettens bemærkninger

104 Som allerede fastslået (jf. ovenfor, præmis 45-50), anså Kommission med rette sagsøgeren for at være ansvarlig for KNP Vouwkarton's og Badische's retsstridige adfærd. Den fandt ligeledes med rette, at sagsøgeren havde deltaget i kartellet fra midten af 1986 til april 1991 (jf. ovenfor, præmis 55-60).

105 Det følger heraf, at sagsøgerens argumenter om en fejlvurdering af selskabets deltagelse i kartellet ikke kan tiltrædes.

106 Retten kan heller ikke tiltræde argumentet baseret på en fejl i artikel 1 i den nederlandske udgave af beslutningen, hvorefter sagsøgeren deltog »i en aftale og samordnet praksis, der startede medio 1988«. Beslutningens konklusion skal nemlig fortolkes på baggrund af dens betragtninger (jf. f.eks. Domstolens dom af 16.12.1975, forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1663, præmis 122, 123 og 124), og det fremgår klart af betragtningerne, at Kommissionen i relation til sagsøgeren var af den opfattelse, at selskabet havde deltaget i en aftale og samordnet praksis, der startede i midten af 1986. Det fremgår i øvrigt af sagsøgerens stævning (punkt 8, hvori der henvises til beslutningens betragtning 162), at sagsøgeren også forstod den anfægtede beslutning således.

107 Som tidligere nævnt, blev der pålagt beslutningens adressater bøder på henholdsvis 9% og 7,5% af omsætningen på Fællesskabets kartonmarked i 1990 for de virksomheder, der blev betragtet som hovedmænd i kartellet, og de øvrige virksomheder. Anvendelsen af disse satser er blevet bekræftet af Kommissionen under retsforhandlingerne og navnlig i Kommissionens svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten.

108 For så vidt angår sagsøgeren kan argumentet om Badische's ubetydelige markedsandel ikke tiltrædes. Kommissionen tog nemlig, ligesom for de øvrige virksomheder, hensyn til omsætningen på Fællesskabets kartonmarked. Den bedømte herved Badische's reelle størrelse og økonomiske betydning på dette marked. I det omfang Kommissionen imidlertid lagde Badische's omsætning i 1989 til grund og ikke omsætningen i 1990, som var mindre (jf. ovenfor, præmis 103), således som den havde pligt til efter ligebehandlingsprincippet, bør sagsøgerens bøde nedsættes. Det skal i denne forbindelse endvidere bemærkes, at Kommissionen ikke i et bestemt tilfælde kan fravige de generelle kriterier, der blev opstillet for fastsættelsen af bøderne, uden at give en forklaring herpå i beslutningen. I henhold til fast retspraksis skal begrundelsen for en beslutning nemlig findes i selve beslutningens tekst. Det tillades ikke, at beslutningen først begrundes efterfølgende under retssagen, medmindre der foreligger særlige omstændigheder, hvilket ikke er tilfældet i nærværende sag (jf. f.eks. dommen i sagen Dansk Pelsdyravlerforening mod Kommissionen, a.st., præmis 131).

109 Det fremgår ligeledes af de forklaringer vedrørende fastsættelsen af sagsøgerens bøde, som er blevet givet skriftligt på Rettens begæring, at der blev anvendt en sats på 9% af KNP Vouwkarton's omsætning i 1989 for hele den periode, hvor dette selskab var ejet af KNP, dvs. indtil den 1. januar 1990, selv om ingen repræsentanter for KNP havde deltaget i møderne i PWG efter midten af 1988.

110 I sit skriftlige svar på Rettens spørgsmål og under retsmødet har Kommissionen imidlertid foreslået en alternativ metode for beregningen af bøden. Efter denne anden metode beregnes bøden som 9% af KNP Vouwkarton's og Badische's omsætning for den periode, hvor sagsøgeren var en af »hovedmændene« i kartellet, og 7,5% for den resterende periode, hvor overtrædelsen fandt sted.

111 Det må konstateres, at denne anden metode er i overensstemmelse med det i beslutningens betragtning 170, andet afsnit, anførte om, at sagsøgeren må betragtes

»som en hovedmand i kartellet i det tidsrum, hvori det var medlem af PWG«. Der vil derfor skulle tages hensyn til denne konstatering ved fastsættelsen af bøden.

112 Hvad endelig angår det interne salg af karton inden for koncernen må det konstateres, at sagsøgeren ikke har ført nogen form for bevis for, at Kommissionen burde have undladt at tage hensyn til dette salg ved bødeudmålingen.

113 Det følger af ovenstående bemærkninger, at sagsøgerens bøde bør nedsættes.

114 Da der ikke er andre af sagsøgerens anbringender end anbringendet om fejl ved beregningen af sagsøgerens bøde, der kan begrunde, at bøden nedsættes, finder Retten, der har fuld prøvelsesret, at bøden bør fastsættes til 2 700 000 ECU.

Sagens omkostninger

115 I henhold til procesreglementets artikel 87, stk. 3, kan Retten fordele sagens omkostninger eller bestemme, at hver part skal bære sine egne omkostninger, hvis hver af parterne henholdsvis taber eller vinder på et eller flere punkter. Da sagsøgeren kun til dels har fået medhold, finder Retten under hensyn til sagens omstændigheder, at sagsøgeren bør bære sine egne omkostninger og halvdelen af Kommissionens, og at Kommissionen bør bære den anden halvdel af sine egne omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Tredje Udvidede Afdeling)

1) Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 3 i Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton), fastsættes til 2 700 000 ECU.

2) I øvrigt frifindes Kommissionen.

3) Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og halvdelen af Kommissionens.

4) Kommissionen bærer halvdelen af sine egne omkostninger.

Vesterdorf Briët Lindh

Potocki Cooke

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 14. maj 1998.

H. Jung

Justitssekretær

B. Vesterdorf

Afdelingsformand